

بسمه تعالی

شناسه اجمالی طرح مستند شاهسون

نام: شاهسون

(نام یکی از سه ایل بزرگ عشایری ایران است که در استانهای آذر بایجان زندگی میکنند.)

موضوع: اطلاعاتی، سرگرمی، تاریخی

قالب: مستند

تعداد: هفت قسمت ۳۰ دقیقه ای

زمان: ۲۱۰ دقیقه

زبان: دیالوگها به زبان ترکی با زیر نویس فارسی و نریشن فارسی خواهد بود

نوع ضبط: پرتابل ویژه

مقدمه:

بی شک یکی از رسالتهای تلویزیون در راستای معرفی سرزمین پهناور ایران علاوه بر اماکن دیدنی و منحصر به فرد، ایجاد وحدت ملی و امید آفرینی را می توان از شاخص ترین آنها بر شمرد. لذا عشایر شاهسون استان اردبیل را می توان از چندین زاویه متفاوت بعنوان یک جامعه در دل جامعه بزرگ ایرانی مورد بررسی و دقت قرار داد. بطور مثال:

داشتن اماکن بکر و زیبا در قشلاقات و بیلاقات، تاثیر این قشر در تولیدات دامی کشور، در دل خستگیهای مداوم وجود وحدت خانوادگی و قبیله ای تولیدات صنایع دستی و تبدیلی، نقش آفرینی تاریخی و غیره را می توان مثال زد که در راستای الگو سازی برای اقشار مختلف نیز حائز اهمیت می باشد. با اینکه تا کنون درباره عشایر شاهسون برنامه های متفاوتی تولید شده اما در مورد نحوه زندگی و تاثیرات این قشر با موشکافی تال کنون بجز یک مورد تک قسمتی با تحقیق و تهیه کنندگی حقیر در مورد عروسی عشایر پرداخت نشده است. امید وارم ضمن اطلاع رسانی بیشتر به بینندگان بتوانیم بعنوان سندی مرجع توسط تلویزیون ثبت و ضبط نماییم.

پاره ای خصوصیات این طرح:

- ۱- منحصر به فرد بودن جامعه عشایر شاهسون در بین سایر اقوام عشیره ای
- ۲- وجود اماکن کاملاً بومی در استان با زیباییهای چشم نواز در بیلاقات و قشلاقات
- ۳- وجود عمق زیاد اطلاعات ارایه شده در طرح.
- ۴- پرداختن به اکثر زوایای این نوع زندگی (تاریخی، جغرافیایی، جمعیتی، صنایع دستی، تولیدات دامی و... که تجربه آنها برای خیلی از بینندگان از نزدیک امکان پذیر نمی باشد)
- ۵- امید آفرینی در راستای تولیدات داخلی و وحدت ملی با نشان دادن زندگی هیجانی عشایرو.....

موضوع پیشنهادی طرح:

عشایر شاهسون مردمان زحمت کشی هستند که بلندیهای سبلان و باغرو را بیلاقات خود و تپه ماهورهای مغان را قشلاقات خود انتخاب کرده اند اینان درطول تاریخ در تحولات سیاسی واجتماعی تاثیر گذار بوده وبعنوان تولید کننده هایی که در خود کفایی اقتصادی نقش چشم گیری داشته اند اهمیت بسزایی برای مملکت دارند.

ازتاثیرات این جامعه از نظر تاریخی علاوه بر مبارزاتشان در مقابل بیگانگان باید در تشکیل قیزیل باشها برای یک پارچه کردن ایران در دوران صفویه ساعتها برنامه تولید کرد.رشادتهایی که در قاب زمان نمانده ودر دوران جنگ تحمیلی نیز با جان و مال خودنقش آفرین شدند.

در ضمن تاریخ سازی و مولد بودن عشایر شاهسون فرهنگهای منحصر بفرد شکل گرفته دربین اقوام مختلف شاهسونها خود نکاتی بسیار جالب و جذاب دارد. از صنایع تبدیلی گرفته تا صنایع دستی با نقشهای برگرفته از دل طبیعت با المانهای زیبایش.

بخاطر اهمیت عشایرایل شاهسون وجایگاه این جامعه درسطح ملی بر آن شدیم تا زوایای زندگیشان (تاریخچه ، فرهنگ، آداب و رسوم، آیین ها، اقتصاد در معیشت، نوع زندگی، کوچ و اسکان، تولیدات و...) را با اشاره ای برمعرفی طوایف و وضعیت فعلی آنان طی تحقیقات جامعی که انجام شده به تصویر بکشیم.

تیتتر موضوعاتی که در هر برنامه از مجموعه هفت قسمتی مستند (شاهسون) به آنها پرداخت خواهد شد را به تفکیک تقدیم می نمایم که به شیوه تعاملی وبا نشان دادن واقعیتها تولید خواهد شد.لازم به ذکر است که تحقیقات این مجموعه حدودا در سیصد صفحه آماده ارایه می باشد.

قسمت اول

پیشینه تاریخی، شکل گیری ایل شاهسون

۱- مردم شناسی و جامع شناسی ایل و عشایر

الف) ریشه تاریخی ایل

ب) ساختار ایلی ایران مانند اصل و نسب و سابقه تاریخی یک قوم

پ) ورود چادر نشینان به آذربایجان

ج) موقعیت تاریخی مغان

ح) وجه تسمیه شاهسونها

۲- ساختار اجتماعی

الف) اماکن اسکان عشایر

ب) شرح گوزدک- قشلاق- یازداق- بیلاق- یایپاق

ج) آمار جمعیتی

ح) ساختار سیاسی عشایر

قسمت دوم

عشایر ایل شاهسون در گذر زمان

۱- عشایر در حکومت‌های گذشته

(ایلخانیان- ساسانیان- هخامنشیان و...)

۲- تشکیل شاهسونها

الف) نحوه تشکیل و یکپارچگی شاهسونها در سلسه صفویان

ب) شاهسونها در دوران پهلوی

۳- عشایر شاهسون در جمهوری اسلامی ایران

الف) نقش عشایر در پیروزی انقلاب اسلامی

ب) نقش عشایر در جنگ تحمیلی

ج) عشایر و همراهی آرمانهای نظام جمهوری اسلامی ایران

قسمت سوم

کوچ، اسکان، ابنیه

۱- زمان کوچ، مکان کوچ

الف) بهاره

ب) پاییزه

ج) اتراقها (دوشترگه)

چ) اسکان موقت

ح) سلسه مراتب اسکان، اسکان نیاز، اسکان موقعیت، توپوگرافی اسکان

۲- ابنیه های خدماتی

الف) کومه

ب) آغل

ج) تندیر

قسمت چهارم

دلبافته ها و دسات بافته های عشایر (صنایع دستی، نماد و نشانه ها)

۱- بافتنیها

جاجیم-اجاق قراغی- پالاز- باستیریق- باغ بند- اورکن- جهاز شتر- آسمالیق- حیه- ورنی- گلیم- چوال- خورجین- مفرش- دوز داغارجیغی- پرده- پرده باشی- یورغان دوشک- الجک- جوراب

۲- ساختنیها

چیغ- نمد- اوزریک- سوپاند- تولوق- جهره- موتال- قوشما- تندیر-

۳- شلته (لباس محلی تومن کونک)

ابزار آلات بافت- تومن- یایلیق- یل- جلیقه- چاریق- پتاوا- آراخجین-

۴- نمادها

قوتاز- گل باغ بند- تکم و.....

قسمت پنجم

اقتصاد در عشایر

۱- جایگاه افراد

الف) جایگاه بانوان در طایفه

ب) جایگاه مردان در طایفه

پ) جایگاه فرزندان

۲- منابع درآمدی

الف) گوسفند

ب) صنایع تبدیلی

ج) فرآورده های جانبی

قسمت ششم

آداب و رسوم

۱- اعیاد

الف) عید قربان

ب) عید فطر

پ) عید نوروز (چهارشنبه سوری- شال سالاماق-.....)

ت) عزاداری

۲- تقویم

الف) اسمی ایام هفته (سوت گونی- دوز گونو.....)

ب) ایامهای خاص در طول سال (بویوک چيله- کیچیک چيله- کرد او غلو.....)

قسمت هفتم

اکوزیسم در عشایر

۱- انواع تولیدات دامی

۲- الگوی مصرف در تغذیه

۳- غذاهای محلی

الف) لبنی

ب) گوشتی

پ) خشکبار

۴- اصل احترام به طبیعت

ضرورت ساخت این مستند:

تکنولوژی روز و زندگی ماشینی اثرات مخرب خود را بر زندگی عشایرها تحمیل نموده و حال و هوای چادر نشینی، کوچ و کاروانهای کوچرو را کم رنگ کرده و با بحث یکجا نشینی عشایر، و رونق کشاورزی در پایابهای سدهای راه اندازی شده کم کم پیکره کم رنگ و باقی مانده از آن فرهنگ غنی ایل را با همه خرده فرهنگهایش رو به فراموشی و در نهایت نابودی گذاشته است. با وضعیت کنونی و ادامه این روند در اندک زمانی کاملاً شاهد تغییر چهره و حتی از بین رفتن فرهنگ چادر نشینی و کوچ خواهیم بود.

همیشه در جوامع مختلف با تغییر مسیر زندگی بشری ما شاهد ایجاد بافتی جدید با ادبیاتی جدید از نظر شکل گیری در زندگی هستیم و این تجدد و به اصطلاح متمدن شدن به قیمت پوست اندازی و یا از دست دادن کل خرده فرهنگهای آن جامعه بودهممکن شده است. درباره خصوصیات یک منطقه یا قوم باید از فرهنگهای کلی و در تکمیل زیباییهایش درباره خرده فرهنگها سخن به میان بیاید لذا امروز بخاطر گذر از جامعه سنتی بسمت یک جامعه مدرن شهری ما را بر آن میدارد تا داشته ها و دست آوردهای عشایر شاهسون در طول تاریخ را ثبت و ضبط نماییم.

گفتنی است که تا کنون در برنامه های تولید شده متفاوت نمای کلی بسیاری را شاهد بوده ایم اما پرداختن به خرده فرهنگهای این جامعه عظیم پیچیدگیها و زیباییهای دیده نشده فراوانی را از آنها به نمایش خواهد گذاشت.

توضیحات قبل از بیان ساختار تولید پروژه:

لازم به ذکر است که اینجانب حدود ۱۵ سال به صورت جدی و شبانه روزی در حوزه قوم بزرگ عشایر شاهسون برای برنامه های مختلف تلویزیونی پژوهش نموده ام گذشته از همه این موارد بنده یک عشایر زاده هستم و در میان این قوم بزرگ شده و اشرافیت کامل به آداب و رسوم و سنن این قوم دارم. بسیاری از این موارد برای اینجانب نوعی نوستالوژی می باشد و گردش توضیحات در این بیلاقات همراه با نوای لالایی مادران قوم همه و همه برای من کاملاً ملموس و دوست داشتنی و جذاب است بطور کلی باید چنین بگوییم که ریشه ی ایل و تبارم را می شناسم. سبک پیشنهادی من شاعرانه توضیحی و تعاملی می باشد. تمامی گفتار متن مونولوگ و از زبان خودم می باشد و تمامی آن یافته هایم که در طول سالها بدست آورده ام را به شکل شاعرانه در فواصل مختلف مستند خواهم گفت.

ساختار قسمت اول :

دوربین از تصویر آسمان که دو عقاب در حال چرخ زدن هستند به آرامی به زمین نزدیک می شود. تصویر بسیار گسترده رود ارس که از کنار قشلاق عشایر شاه سون در دشت مغان در حال حرکت است دیده می شود. مردی جوان به همراه یک نفر عشایر در حال گفتگو درباره تاریخچه عشایر هستند. گفتگوها در باره پیدایش عشایر شاهسون می باشد. تصویری از قلعه باستانی اولتان با تاریخ چند هزار ساله که این دونفر در کنار بوته های درختی بر روی تپه در حالت صحبت نمایان هستند. در بین صحبت ها مونولوگی از مرد جوان (راوی و محقق) در ارتباط با تاریخ پر افتخار زندگی و حماسه های عشایر شاهسون با استناد به اسناد موجود در دستش شنیده می شود. لازم به ذکر است گفتگوهای این بخش حول محور پیدایش قوم شاهسون از گذشته های دور با گوشه هایی از تصاویر آرشیوی و اسناد موجود می باشد.

این مونولوگها به همراه تصاویری از نیزارهای حاشیه ارس با ترکیبی از تصاویر هوایی دیده می شود. تصویری از رود ارس خروشان که در حال گذر است.

مرد جوان با تخصصی به نام دکتر میر نبی عزیز زاده که دکترای تاریخ دارد درباره قوم عشایر صحبت می کنند همزمان با آن تصاویری از مسابقه اسب دوانی عشایر که با اسلحه در پشت و قطار گلوله در کمر هستند. گفتگوها در ارتباط با ریشه تاریخی ایل و ساختار ایلی ایران مانند اصل و نصب یک قوم و ورود چادر نشینان به آذربایجان است. توضیحات کاملی را از کارشناس شنیده و با سوالات مرد جوان و جواب های کارشناس ادامه می یابد. تصاویر به همراه مونولوگ مرد جوان که از شیوه زندگی کوچ نشینی به همراه تصاویری از مسابقه و هیاهوی سوار کاران در میدان اسب دوانی هستند شنیده و دیده می شود.

در ادامه تصاویری از تپه تاریخی نادر در منطقه اصلاندوز مغان می بینیم با مراجعه مرد جوان و کارشناس متخصص تاریخ به تپه نادر توضیحاتی از وی در باره موقعیت تاریخی مغان و همچنین وجه تسمیه ایل شاهسون و چگونگی پیدایش این ایل می شنویم مرد جوان از کارشناس در خواست اسناد

تاریخی می کند و وی با مراجعه به اسناد و کتاب ها با نشان دادن تصاویر کتاب ها در این باره توضیحاتی می دهد .

مونولوگ مرد جوان در ارتباط با صحبت های مردم منطقه تپه نادر و ریشه آن در ادبیات و فولکلور ایل بر روی تصاویری از چوپانان و دام های عشایر شنیده می شود .

مرد جوان در میان تعدادی از مردان عشایر که مشغول برپایی آلاچیق هستند در کنار ریش سفید نشسته و با او شاهد برپایی آلاچیق هست . تصاویر برپایی آلاچیق از ارتفاع زیاد دیده می شود و هم چنین از زاویه قرینه تصاویر از ارتفاع خیلی کم و از سطح زمین و گفتگوها در ارتباط با اماکن اسکان عشایر و شرح گوزدک و قشلاق ، یازداق و بیلاق ، پایپاق توسط یک ریش سفید و مشارکت بقیه عشایر به صورت بحث و توضیح و تفصیل بیان می شود و با شکلی هیجانی مورد بررسی قرار می گیرد . ریش سفیدان عمدتاً از چند طایفه بزرگ عشایر می باشند .

مونولوگ از زندگی کوچ نشینی و مختصات کوچ عشایر و مکان های اطراق این قوم در مناطق استان اردبیل در هنگام کوچ در بهار و زمستان می باشد .

تصاویری از خرید مایحتاج زندگی از تعاونی های عشایری توسط دو جوان عشایر به همراه پدر که مشغول انتقال کیسه آرد به ماشین نیشان هستند . مرد جوان به همراه مدیر عامل تعاونی عشایری در ارتباط با آمار جمعیتی و نفرات دارای دفتر چه عشایری و میزان آرد مورد نیاز این عشایر که دارای شناسنامه عشایری هستند گفتگومی کنند . تعداد افراد عشایر کوچنده شاهسون استان اردبیل مورد گفتگوبوده و سخن از افزایش تعداد جمعیت در سال های اخیر میکنند .

مونولوگی از وحدت طوایف عشایر در میان هم دیگر و نقش این وحدت در حل مشکلات مختلف جمعی در طول دوره های تاریخی گفته شده و این مونولوگ به تصاویری از مسابقه طناب کشی منتهی می شود .

قسمت اول مرد جوان به همراه کارشناس علوم اجتماعی درباره ساختار سیاسی عشایر گفتگو کرده و با تصاویری از ادامه مسابقه طناب کشی و حضور ریش سفیدان و داوری آنها که کمی آن طرفتر از جمعیت زیر یک سایبان نشسته اند و در حال گپ و گفتگو هستند

در جمع بندی که در ارتباط با بزرگی ایل شاهسون و تاثیر آنها بر شکل گیری دامداری سستی در منطقه مغان و تولیدات دامی آنها دارد. قسمت اول با تصاویری از زندگی عشایر در قشلاق و ییلاقهای عشایری، همراه با نوای کار آوای دسته ای از زنان عشایر مونولوگی پایان می یابد

حرف آخر:

در دل همه زیباییهای ظاهری که همه ما در زندگی عشایری دیده ایم سختیهای بی شماری نیز وجود دارد. اما مهمترین نکته این است وقتی متوجه می شویم در این سختیها چگونه عشایر تاریخ سازی، تولید کنندگی، فرهنگ سازی و امید آفرینی را به جامعه ارایه می دهد. وجود چنین اقشاری اهمیت بیشتری در منظر هر هم وطن و بیننده می تواند پیدا کند تا ضمن الگو سازی و دانستن بیشتر قدر همدیگر بعنوان جامعه ای یکپارچه هر کدام در هر نقطه با احساس مسئولیت بیشتر در خدمت پیشرفت مملکتمان باشیم.

با سپاس فراوان

نویسنده و محقق

احد بیوته